

V

■
Roger Rocavert i
Homet
Graduat en Història
(UAB)

L'esclat de la Guerra Civil, la retirada i els maquis a Castellar del Vallès i a Matadepera: quatre relats memorístics de Pere Soldevila Sala i la seva filla Maria Soldevila Saladich

Resum: Quatre relats memorístics sobre la Guerra Civil i la post-guerra escrits per Pere Soldevila Sala i la seva filla Maria Soldevila Saladich. El primer relata els fets que va viure entre el 16 i el 20 de juliol de 1936, especialment l'avís a Antonio Barata, de qui era masover i procurador, que corria perill i que fugís a l'estranger. També relata el registre de la casa de la Barata de Matadepera i la crema de la seva capella per un grup de milicians, que ell va presenciar. Els textos de Maria Soldevila fan referència a la vivència, a l'edat de set anys, de la irrupció a casa seva d'uns soldats republicans durant la retirada de 1939 i a la presència de dos maquis estrangers a la botiga familiar de queviures del carrer Major a la segona meitat de la dècada de 1940.

Paraules clau: Guerra Civil espanyola; Retirada republicana; post-guerra; maquis; Castellar del Vallès; Matadepera; molí d'en Barata.

The Spanish Civil War, the retreat and the maquis in the villages of Castellar del Vallès and Matadepera: four memory tales of Pere Soldevila Sala and his daughter Maria Soldevila Saladich

Abstract: The article contains four memory tales written by Pere Soldevila Sala and his daughter Maria Soldevila Saladich on the Spanish Civil War and the post-war. Pere Soldevila was the representative, trustworthy man and tenant of the mill of Antonio Barata. Soldevila describes the facts he witnessed between 16th – 20th July of 1936 and the way he alerted Barata that he was in danger urging him to escape abroad. He describes the search of the house of the Barata family in Matadepera by a bunch of militiamen and the burning of the house's chapel. Maria Soldevila relates her personal experience at the age of seven, when some Republican soldiers irrupted in the family home during the Retreat of the Spanish Civil War in 1939. She also describes the presence of two foreign maquis in the family grocery shop during the second half of the 1940s.

Key words: Spanish Civil War; Republican Retreat; post-war; maqui; Castellar del Vallès; Matadepera; Barata's mill

INTRODUCCIÓ

En aquest article s'han agrupat quatre relats memorístics sobre la Guerra Civil i la postguerra, dos dels quals són escrits per Pere Soldevila Sala (1902 – 1980) i els altres dos per la seva filla Maria Soldevila Saladich (1931). Els autors formen part de la família de masovers del molí de farina d'en Barata, situat al riu Ripoll dins la parròquia de Sant Feliu del Racó i conegut popularment com a cal Moliner. En aquest molí, propietat de la família Barata de Matadepera, antigament hi anaven a moldre els pagesos d'aquest municipi, que passaven per un camí encara avui conegut com a Moliner.¹ Els textos de Maria Soldevila són escrits recentment, entre finals de 2019 i principis de 2020, mentre que els del seu pare s'han localitzat entre la documentació de la família que es conserva al Centre d'Estudis de Castellar – Arxiu d'Història, i no estan datats.

Els textos s'han ordenat cronològicament segons els esdeveniments relatats. Els dos primers són d'en Pere Soldevila. El publicat en primer lloc sembla un esborrany, escrit en bolígraf en un full de paper gruixut per una sola cara, en castellà. El segon text és en català i sembla haver estat passat a net. És escrit per les quatre cares d'un foli plegat, la darrera només fins a la meitat i amb el text inacabat, amb una frase a mig escriure. Aquests dos textos relaten els fets que va viure ell personalment entre els dies 16 i 20 de juliol de 1936. Soldevila descriu, sobretot, la relació personal que va tenir amb Antonio Barata i la seva família, grans propietaris rurals del terme de Matadepera, dels quals era masover i procurador pel terme de Castellar. Com se sap, Antonio Barata va ser detingut a Terrassa el dia 19 de juliol i afusellat poques setmanes després.² L'escrit sembla estar motivat per l'interès de Soldevila a deixar constància d'haver avisat amb temps suficient a Antonio Barata perquè s'exiliés a l'estranger per evitar aquell fatal desenllaç, després que Josep Malla Rocavert, membre de la CNT de Castellar del Vallès, li hagués demanat que l'advertís, a ell i a qui cregués convenient, que s'estaven repartint armes entre la població. El dia 16 de juliol, Soldevila va traslladar l'avís a Barata i li va demanar que fugís a l'estranger amb la família, cosa que l'hisendat va rebutjar de fer, amb les fatals conseqüències que això va tenir. En el segon relat, Pere Soldevila ofereix un testimoni de primera mà dels fets que van tenir lloc el dia 20 de juliol de 1936 a la Barata de Matadepera, quan uns milicians van saquejar els edificis, van cremar la capella i se'n van endur alguns detinguts. Cal notar que en el primer text Soldevila indica que Malla li va dir que avisés als interessats; en canvi, en el segon contradiu la primera versió quan afirma que va ser Isidre Voltà qui li va comunicar el repartiment d'armes –en aquest cas

Molí d'en Barata || Col·lecció Maria Soldevila

entre els sindicalistes de Terrassa– i, en canvi, afirma que Malla no li va dir res i que fins i tot va treure importància a la possible revolució que creia que hi hauria. També desapareix tota referència a que Malla li demanés d'avisar a Barata. És possible que en passar el text a net, potser pensant a publicar-lo, Soldevila evités donar peu a que s'interpretés una vinculació de Malla amb els responsables dels tràgics fets o, al contrari, no deixar-lo com a traïdor. En tot cas, l'avis de Malla sembla que anava en el sentit d'intentar evitar el que es va acabar produint.

Maria Soldevila, per la seva part, entre el novembre de 2019 i el gener del 2020 –força recentment, per tant– va escriure dos relats del que va viure ella entre la infantesa i l'adolescència. El primer text narra els fets que va viure el 1939, durant la retirada, al mateix molí d'en Barata, quan només tenia set anys. El segon text relata una vivència situada a la botiga que els Soldevila tenien al carrer Major de Castellar. Es tracta de la visita d'uns maquis que volien proveir-se de queviures. L'autora no en recorda la data exacta, però ho aproxima als anys 1946 i 1948. Segons diu, parlaven una llengua semblant al català i al castellà que no va reconèixer en

aquell moment. Preguntada sobre si podia tractar-se de la llengua italiana, ho creu molt possible (recordem que el maqui italià Elio Ziglioli va ser abatut a Castellar el 1949.)

DEL 16 AL 20 DE JULIOL DE 1936. L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL SEGONS ELS MANUSCRITS DE PERE SOLDEVILA SALA³

Transcripcions: Roger Rocavert

Manuscrit 1. Dia 16 de juliol de 1936

//f. 1r//

Número 1. Recuerdo de julio de 1936

A diario las galeradas de la prensa, tanto monárquica como contraria, o sea, entre derechas e izquierdas, está censurara [sic] y en blanco, ya sea de La Vanguardia, Noticias,

Correo Catalán, Diluvio, Mundo Obrero, Solidaridad Obrera, etc., y los semanarios La Traca, Pepita, etc., etc., por sus elevados tonos contra el Régimen, que está ya al lado de las izquierdas, siendo tan pocos los que creen en ellos que casi no se venden otros diarios que los de tendencia socialista o de izquierda. Los obreros, a pesar de ganarse la vida decentemente, se interesan por lo nuevo sin pensar en las consecuencias que les puede producir un cambio. En las elecciones pasadas, personas de reconocido talento ya cansados de promesas, se afilian a partidos de izquierda sólo por el gusto de ver cosas nuevas. En esto les llega al 18 julio 1936, fecha en la que comenzó la guerra. Al principio todo iba bien, pues los milicianos se fueron de vacaciones a los frentes imaginarios y creyendo terminar pronto, así es que estuvieron engañados ya desde el principio.

El día 16 julio 1936 estuvieron en mi casa los Sres. Dn. Antonio Barata Rocafort, Dn. Ezequiel Casamada, Dn. Alfonso Sala Argemí, Dn. Salvador Utset, el Sr. Ros, dueño de can Sellén. Por la tarde tuvieron una entrevista en la que se [?]. Les indiqué lo que me había dicho el Sr. José Malla Rocavert de Castellar, miembro de la Unión General de Trabajadores,⁴ de que se habían entregado armas a las gentes del barrio chino y a los presos, y que a éstos nadie los podría controlar, y que avisase a las personas interesadas (Sr. Barata) especialmente de lo que se avecinaba. Se lo indiqué en esta tarde en el comedor de mi casa y me contestaron: “Debes ser amigo de esta gente”, a lo que nada pude responder, solo le dije al Sr. Barata (que a la sazón había estrenado un Ford) que se marchase a pasar unas vacaciones a Francia, a donde en caso de prolongarse el estado mal de las cosas yo le llevaría, en una cámara o cubierta de mi furgoneta, dinero adonde estuviese.

–La haré cortar por Antonio de casa Autobuses Martí de Sebadell, persona de toda y absoluta confianza; la llenaré de billetes y pasaré la frontera.

Se puso a reír y me dijo:

–A lo más harán como en Sevilla el año 1934, en que ya hicieron de las suyas quemando conventos los rojos.

Nos despedimos y no le he visto más, pues fue detenido ya el domingo siguiente en Tarrasa.

Manuscrit 2. Del 16 al 20 de juliol de 1936

//f. 1r//

1936

El dia 16 juliol ve el Sr. Antonio Barata junts ab Dn. Àngel Rocafort –que és el <seu> tio del Sr. Barata– y el Sr. capellà de la

**Placa a la façana del molí d'en Barata ||
Fotografia de Francesc Ibañez (CECV-AH)**

Barata y els comunico el que me ha indicat el Isidre Voltà, que a Terrasa han donat armas al[s] de la FAI y la CNT, que tots els disaptes y diumenges venen per aquestas rieras a fe tiro al blanco. A més, el Malla,⁵ que no me ha dit res però jo observo que se està venén tota l'aviram; aixís mateix, també se'n ven molta el Sidre Voltà, y encara que jo els dich per-què ho fan, ells diuen que tenen po de una revolució, però que creuen que no serà res, ja que no durarà 2 dias. Yo dic, en vista de tot lo observat, que el Sr. Antonio, junts ab <a> la seva família, que marchin al estranger a pasà un parell [de m]esos de vacaciones y repòs, ja que el Sr. Antonio té l'auto nou de fa vuit dias y que ja [mir]arem com va tot en cas d'haver-hi algun moviment dels obrers, y jo ja miraré de si es pot col [± 4] d'enviar-li o dur-li allà ahon sia encara que sigui l'estranger. Ells em diuen que [no] s'han de mòurer per a res, ja que siguèn com han sigut sempre bones personas res h[an de] témer.

Dia [17. Res] de nou.

Dia 18. Se intenta[n] ja rebelar-se alguns contra el règim, segons lo que se està escoltan ja per las ràdios.

Dia 19. La revolució en marcha. Els que van a missa primera són ultratjats ja per gen forastera, y en previsió del que pugui pasar no hi anem, ni a la primera ni a la segona. Jo, següín el meu costum, vaig a Castellar a cobrà y em trovo que el poble estan molt esverats per el que es presenta. Se'm comunica que està detingut el Sr. Barata a la sortida del despatx a la 1 del mitxdia. Segons se m'ha dit, la detenció del Sr. A. Barata ha sigut de la manera següén: com de costum, el Sr. Barata cada diumenge obre el despatx per atendre a tots els qui tenen alguna cosa a exposar. Allà a las 12, el chofer del seu germà, Sr. Joaquín, li han robat l'auto que tenia al carré, lo que ha comunicat tot seguit a Dn. Antonio. Aquest Sr. s'ha dirigit tot seguit al cuartel de la Guàrdia Civil a avisar que l'auto ha estat robat y cuan ha sortit del cuartel uns rojos l'han detingut dién que havia nat a fe presió sobre la Guàrdia Civil per què s'alcés contra els rojos. Aquets detalls els ha facilitat no sé qui que no el recordo ara que [+7] que vaig escriure aquells dias.⁶

//f. 1v// En vista dels rumors que s'estan circulan pasem molta ànsia per el[s] Srs. Baratas, y el meu pare me indica la conveniència de fe algun pas a la Barata per a saber què hi a pasat. Veig al Marcellí Ubach, alcalde, que em comunica el que farà ell. Està tot atrafegat anan y venín de San Feliu. Tot sovín, jo li dic que vull anà a la Barata per sabè què hi a y ell em diu que podem anar-hi ab un cotxe requisat pel Comitè de Castellà, y quedem que al endemà matí marcharem a las 9. Però al mateix vespre em

diu que no pot se, que és perillós, que no té permís; en fi, em fa l'efecte que no li interessa gaire, o que li fa po anar-hi; en fi, moltes excusas per no haver-se de moure.

Dia 20. Em llevo a las 5 del matí y a peu, y no sabèn cap camí, em diriguexio a la Barata, ahon hi arribo allà las 10.30 del matí. Pel camí trovo molts veranejans de San Feliu que estan amagats als boscos. Entre altres que no conec, el Sr. Griera, de la torre del Sagrat Cor de San Feliu. Alguns s'estan a la barraca del Mistus, que f[a c]ja[r]bó en el bosch del Sr. Barata, en el tros del coll de Grua. Em pregunten com va tot això [i els] dic que no gairé bé, però que em fa l'efecte que els militars dominaran aviat la revolta. Em demànan tabac, que diu que és l'únic que els falta, y ens despedim. Com deia primé, arribat a la vista de la Barata pujo cap a la alsina dels Pobres seguín el camí de bosch i em trovo, en arriban a la carretera, ab un camió blindat ab plancha d'acer en el que hi an dues dones joves ab una ametralladora a dalt apuntada a la Barata y a punt de disparar, segons la posició de las dues donas. Al momén d'arribar allà surten dos homes de darrera el camion que em cridan l'alto apunten-me ab las armas y em diuen què vaig a fer allà. Em regístran y com que no porto armes em déixan allà, y jo els hi dic a veure si puc pujà a la casa de la Barata a veure'ls, y un home va a dal que hi a molts d'altres, puja a preguntar-ho y torna ab la contestació de que pasi a veure el jefe seu a l'era. Em demànan els pases y els dic que, com que sóc de Castellà y hi marchat molt dematí, per no molestar als del Comitè no porto cap pase ni papé que-m acrediti qui sóc, però que sóc fill de un masové, que estem molt ben tractats del Sr. Barata y, com que el tenim per molt bona persona, que-m anava a interesar per ells. Em contés-tan que no cal que-m interesi<n> per ell, ja que el tenen ab todas las atencions y respectes. Els demano per veure als demés de la casa y em diuen que sí.

//f. 2r// Degudement autorisat, em deixen pasà cap a dal (ahon estan fent un registre a la Barata) y a la que sóc a l'era veig allà en una cort a tots els Srs. de la Barata, inclús el Fermí,⁷ que els tenen allà dintre tots detinguts y ab dos guàrdias ab armas perquè no fugi ningú. Tots són allà (menos el Sr. Antonio que està detingut desde diumenge) dintre la pallisa de l'era, y el Fermí, aixís que em veu, ya em fa un señal y em diu en señas ahon vaig, i allavoras jo pregunto al jefe dels pistoleros si puc anar-hi y em diu que sí, però jo li dic si entro allà a la pallisa ab els detinguts, si em deixarà surtí, o si no no entro, y em diu que puc entrà y sortí cuan vulgui. En el moment hi entro y els trobo a tots molt espantats, especialment el Sr. Quimet Barata. Temén-se tots que volen fer alguna desgràcia em pregúntan com és que jo sigui allà en aquells moments, y els explico el que fa el cas, y els aconsolo dién-los que em sembla que aquella jentusa marcharan aviat, y surto y vaig a veure a las señoras que estan també todas detingudas a casa el Sr. Amadeo Torrens. La Srta. Teresa es queda molt sorpresa al veure'm, creyén-se que hi anava ab els pistoleros, y els explico que el sorprès sóc yo al trobar-los en una situació tan crítica, ja que moltes estan casi desmayadas y se ajúdan com pòdan las unas a las altres. La més valenta sembla la Srta. Dolores del Sr. Quimet. Al veure el fi que em porta allà tots estan molt contens dintre les horas tràjicas que estem vivín. A la fi, acàban de registrar las torras de la Barata roban tot lo que els dóna la gana y té valor, y ara demanen ab gran insistència el Sr. Amadeo Torrens, dién que si surt aquest Sr. no els pasarà res als demés de la Barata. Ningú sap ahon és. Jo pregunto a un de la FAI què hi an anat a fe, a la Barata, y em diu que hi búscan armas y que volen al Sr. Amadeu Torrens y que no facin resistència a res, que no els faran cap mal. Ab aquestas notícias vaig cap a la pallisa ahon encara tenen detinguts a tots, y allavores els deixen

sortí a tots. Al fi, sembla que havèn ja registrat y robat lo que els ha dat la gana van a marchar, però uns cuans diuen que volen cremà la capella y altres diuen que no cal y no paga la pena. Al fi, 3 o 4 pistoleros van allà, tíran las imatjes per terra y apílan bancs y cuadros, ho rúixan ab gasolina y l'encenen. Ab l'aire que fa no vol cremà, van a buscà més benzina, li tiren, ho encenen y ajústan las portas. Ara els espetecs del foc se senten forts desde devan de cal Sr. //f. 2v/ / Amadeo Torrens. Convençuts que ara ja cremarà s'ajúntan ab els altres y van per marchar. Ja a l'era, tots demanen tabaco al Sr. rec-tó y ell els diu que el té a dalt, y que com està dejú ell no fuma. Al moment, el jefe el fa anà a esmorzà, lo que fa en menos de 5 mi-nuts [i] ja torna a està a l'era. Tots aquestos pasos els fa sempre acompanyat de un home armat. Llavors fuma ja tothom y diuen al Sr. rector, al Sr. Quimet y un altre Sr. que pugín al auto ab ells. Hi puja el Sr. Rector y al anar a pujar el Sr. Quimet els seus fills <se> li van a dir adió, y el Sr. Quimet demana als pistoleros si li deixen fe un petó a la seva esposa y fills. La despedida és tan trista que el jefe pistolero diu que pugí un altre Barata al cotxe. Hi puja el Sr. Ramon Barata. Com el cotxe és de una marca bona cap de ells el sap guiar, per lo que fan guiar-lo per un fill del Sr. Salvans, y diuen al arrencà aquestas paraulas ab la pistola apuntada: que a la més petita mani-obra anirà a parar a can Torrella, o sia al cementiri de Tarrasa, y prometen que després de pendre'ls declaracions tornarían a la Barata tots. Aixís que arrèncan y màrchan els autos, anem cap a la ca-pella ab el Fermí y procurem apagà el foc, que ja ha fet bastan mal, y ho aconseguim. Deseguida vaig a vèurer a la Srta. Maria Teresa, que estan reunits tots ab el Sr. Quimet y⁸

LA RETIRADA I LA PRESENCIA DE MAQUIS A CASTELLAR SEGONS DOS RELATS DE MARIA SOLDEVILA SALADICH

1. Gener de 1939: la retirada

Com començar? No ho sé pas. Serà una relació de fets, potser ben barrejats de dates. Són dies ja passats però viscuts realment. De tant com ja se n'ha escrit, gairebé no m'atreveixo a fer-ho jo, tot i que aquests relats són ben certs. Faig referència al mes de gener del 1939 en aquell ara antic i vell molí fariner.

És a la tarda. Un bon grup d'homes arriba a la casa i entren a la cuina. Tots van molt armats, amb fusells, pistoles, cartutxeres... fan por. Resto amagada darrere una cadira. Som a la cuina el meu avi Joan, assegut a l'ascó –el banc de fusta–, plorant; els meus cosins Josep Mach i Maria Teresa Galí, de sis anys; jo, que en tinc set; i la mare, Helena, ferma com una roca.

Els homes demanen menjar i beure i ens espanten de molt mala manera. A la cuina hi ha una llar de foc a terra amb una marmita, una olla gran plena de patates bullides amb pell, i a la taula un porró de vi negre ben ple, com sempre ho està a tota hora. Qui passa pel molí sempre en fa un glopet.

Ara aquests homes, soldats vençuts, comencen a anar menjant i bevint, primer a glops, després pel bec gros del porró. Llavors surten a l'era i van directament a la cort, allà on tenim els conills. N'agafen un de gros i maco, el maten amb un cop de puny i el donen a la mare perquè el pelli. Així ho fa. El talla, el cou a la brasa i se'l mengen. Seuen i reposen, tots asseguts al terra de la cuina i ben a prop del foc.

De cop, molt ràpid, un soldat obre una motxilla i n'aboca el seu contingut al terra de la cuina. En surten joies, medalles i cadenes d'or, rellotges... I diu, abraçant a la mare:

–Tot és per tu, que em fas molta llàstima amb tots els teus tres fills i aquest avi aquí que plora. Queda-t'ho, dona! Ara ens empaiten i entraran els nacionals. Això et servirà per poder donar pa i menjar als teus fills i a l'avi.

La mare té un esglai, s'espanta, però immediatament retorna amb fermesa i li diu serenament:

–No, gràcies, això és vostre; és teu i dels teus companys. Ho necessitareu pel llarg camí que ara us espera, us serà útil. Jo no vull pas res, aquí tenim l'hort i de conills encara en queden.

L'home la mira, li dóna una altra molt forta abraçada i recull les joies, allà al terra escampades. Alhora, la mare els omple una gran bossa de roba amb les patates cuites. Ells recullen les seves armes, fusells i cartutxeres i la mare sols pensa que encara no arriba el Pere, el seu marit.

Es va fent fosc, és gairebé ja la nit. Avui el Pere tarda, tarda massa a arribar, però ara els homes ja són fora, ja han marxat. Ella ens abraça a tots tres, que encara som infants i portem l'espant a dins nostre. Plorem junts, mare inclosa, i l'avi, al seu racó, no diu pas res. En aquest moment arriba mon pare, i la mare hi corre tot seguit. S'abracen, s'encoratgen i es donen ànim l'un a l'altre. Ara penso que això sí que és amor.

Després, ja passada una estona, mon pare vol parlar i vol dir-li a la mare que ha donat –deixada, diguem-ne– la nostra furgoneta Citroën a altres que la necessitaven molt més que ell per a la fugida. Generós com era –ell sempre ho fou de generós– avui ha tardat molt per arribar a casa perquè ha vingut a peu. Ha tornat amagant-se per no ser vist.

Això són records de la meva infantesa: jo sempre escoltant, l'orella sempre alerta.

Casa del carrer Major, 90. Antigament, botiga del cal Moliner de Sant Feliu
 || Fotografia de l'autor

2. Maquis a Castellar

Va passar una tarda a la botiga 'Comestibles y Granería' que teníem al carrer Major número 90 de Castellar del Vallès.

Entren dos nois joves, cadascun d'ells porta un sarró gros penjat a l'espatlla. Em demanen menjar en conserva i dic: "doncs sí, en tenim". Omplen els sarrons de llunes de conserva: sardines, tonyina, llet condensada, préssec en almívar i també agafen dues ampolles de conyac Tres Cepas. Tot va a les seves saques.

Jo ràpidament vaig a buscar el meu pare, que era al magatzem, al qual accedim des del mateix pati de la botiga. Allà hi tenim la furgoneta, amb la qual entrem i sortim pel carrer de les Bassetes. És un portal ample, veí del Ros de les Vaques, de cognom Casajoana. Aquest magatzem encara existeix, amb la mateixa portalada, ara veí de la residència d'avis del carrer de les Bassetes.

Doncs bé, després d'omplir els sarrons, jo casualment surto al portal de la botiga i veig un guàrdia civil parat a la cantonada de cal Calissó. Entro i ho dic al pare. Jo estava pensant que estaven robant i que demanaria ajuda. Doncs no, ell ràpidament fa entrar dins la casa els dos nois. Traspassen el pati, vers el magatzem. Els fa pujar a la furgoneta i marxen pel carrer de les Bassetes. Quan retorna, em diu que són els maquis i que els ha portat cap al bosc perquè s'amaguessin, més amunt de Sant Llorenç Savall, cap a la font de les Maioles.⁹

Doncs sí, dins la meua botiga de Castellar, maquis! I recordo que parlaven un idioma que no era ni castellà ni català, però era una parla que em semblava familiar i entenedora. Dos nois joves i alts, prims, un d'ells de cabell ben ros. Anaven ben abrigats, guapos en el meu record (encara que jo era tan jove).

Ja més tard es va comentar pel veïnat que un noi amb sarró havia anat a buscar pa als forners de la Baixada, en Lluís i l'Angeleta, que l'havien identificat i que era un maqui. Digueren que va marxar sol, carrer Baixada de cal Verge avall, carrer Molí, vers la gasolinera. En fi, no en vàrem saber res més. Mon pare va callar, no va dir res de res de quant havíem vist i molt menys que els hagués portat al bosc, els altres dos. I jo també, callant, com sempre. Però la mateixa nit d'aquell dia –nosaltres vivíem als afores, al Molí Barata–, molt tard, ens truquen fort a la

porta. És la Guàrdia Civil, que ve per registrar la casa. Entren educadament però resseguixen tota la casa, totes les habitacions, que n'hi ha sis. I també a baix a les moles, la cort del cavall, els galliners, les corts de porcs: tot mirat i ben remirat. Nosaltres restem quiets, tots junts, a la cuina. Atiem la llar de foc per mantenir la casa amb calor: és hivern i fa fred. Els guàrdies civils es queden a passar la nit a casa amb l'arma al seu costat, arrecerats prop de la llar de foc. Ens diuen que estan "de ronda" i que cal vigilar, car corren maquis. La meua mare, Helena, valenta com sempre, els fa torrades i truita; mengem pomes i raïm, que guardem penjat i bo. I ells, mengen i beuen ben tranquils.

Jo tinc molta por –les armes m'espanten– i avui vaig a dormir amb la mare, a l'habitació dels meus pares. Recordo que ens tanquem a dins l'habitació, amb pany i clau. Mon pare ha anat a una altra habitació, sol. Per sort, al llevar-nos al matí ja no hi ha la Guàrdia Civil.

Posteriorment, la Guàrdia Civil obligà al meu pare, la nit següent, l'altra, l'altra i moltes més, a anar a buscar-los al vespre al *quartel* amb la furgoneta i portar-los a la caseta de les Arenes, més amunt de l'Illa, on hi feien les rondes. Feien entrar el cotxe-furgoneta bosc endins i ell havia de quedar-se allà tota la nit, fins que clarejava el dia, esperant-los per retornar-los a Castellar. La mare va viure-ho amb molta inquietud.

I jo sé que tot això forma part del que he viscut, encara a una edat tendra. Em faltava tant per conèixer la vida, les seves realitats, les il·lusions, els desenganys.

Gener de 2020

Bibliografia

AGUILAR CESTERO, R., *Memòries d'una feixa. La urbanització d'un poble pagès de la regió de Barcelona (Matadepera, 1931-1983)*, ECOS, Matadepera: 2012.

ANÒNIM, «Constitució del Consell Municipal», *La Farga*, n. 191, pàg. 3, Castellar del Vallès: 23 d'octubre de 1936.

ANÒNIM, «Una reunió», *La Farga*, n. 245, pàg. 3, Castellar del Vallès: 5 de novembre de 1937.

BALLBÉ BOADA, M., *Matadepera, pagesos i menestrals*. Editorial Ègara, Terrassa: 1988

BARATA, C., «Records del 1936», *La Vanguardia*, 23 de febrer de 2017, pàg. 24, Barcelona: 2017.

Notes

1. Ballbé i Boada, 1988, pàg. 9-14.
2. Aguilar 2012, pàg. 154.
3. Els textos no estan signats, però l'autoria és confirmada per la seva filla Maria Soldevila Saladich, que en reconeix la lletra.
4. Josep Malla era membre de la CNT, segons notícies aparegudes al setmanari castellarenc *La Farga* del 23/10/1936, núm. 191, pàg. 3, i del 5/11/1937, núm. 245, pàg. 3.
5. Josep Malla Rocavert.
6. Aquesta versió difereix de la que donà Montserrat Barata, la seva filla, segons la qual se'l va detenir en sortir de missa (Aguilar 2012, pàg. 148). Cal tenir en compte que el mateix Soldevila reconeix que aquests detalls els hi va donar "no sé qui que no el recordo ara".
7. Segons informa Maria Soldevila, filla de l'autor, es tracta de Fermí Ventayol, procurador dels senyors Barata als termes de Terrassa i Matadepera.
8. El text acaba així sobtadament a mitja pàgina.
9. Posteriorment, Maria Soldevila ens diu que el seu pare li explicava que va deixar els maquis a un lloc on podien fugir fàcilment cap a França. Això coincideix amb l'indret que indica, ja que molt a prop d'allà hi passa l'antic camí carener que va cap a França.

Normes de presentació d'articles

Centre d'Estudis de
Castellar del Vallès -
Arxiu d'Història
info@centrestudiscastellar.cat

La revista *Plaça Vella* publica articles de recerca originals i inèdits, no editats amb anterioritat en cap altre mitjà ni en cap altra llengua, ni presentats a cap altra publicació i relatius a qualsevol àmbit de coneixement del municipi de Castellar del Vallès.

La publicació de la revista és anual.

Presentació d'originals: Sota el títol de l'article hi anirà el nom i cognoms de l'autor/autora/autors i el lloc de treball, la professió i/o l'especialitat.

Format: Els articles s'han de lliurar en format digital, en versió Word, per correu electrònic a ladreça: info@centrestudiscastellar.cat. En cas que els gràfics i les taules s'hagin fet en un programa diferent de Word, caldrà presentar-los a part, tot indicant on s'han d'incorporar.

Extensió: L'extensió dels originals no pot superar els 50.000 caràcters (inclosos espais, notes i bibliografia). Excepcionalment, i d'acord amb el Consell de Redacció, es podrà considerar la publicació d'articles que sobrepassin aquesta extensió.

Imatges (fotografies, gràfics i taules): Cal presentar les imatges a part, en format digital, extensió .jpg o .tiff i alta resolució (300 ppp) tot indicant autoria, lloc de procedència amb explicació al peu. Tota la documentació que s'hagi d'incloure en l'article, ja siguin fotografies, gràfics, il·lustracions, etc., ha d'estar degudament numerada i amb el text i autoria corresponents. Cal presentar les figures ressenyades en el text i adjuntades per separat. Pel que fa als drets d'autor relacionats amb les il·lustracions caldrà que siguin resolts i garantits, si escau, per l'autor de l'article.

Idioma: Els articles es publicaran preferentment en català. Pel que fa a articles lliurats en altres llengües, el Consell de Redacció decidirà si es publica en la llengua original o es tradueix al català.

Correcció d'articles: Els articles passaran per un procés de revisió d'estil i de correcció ortogràfica i un cop maquetats, seran enviats als autors per a una última revisió que no haurà de presentar variacions substancials.

Resum i Paraules Clau: Els articles han d'anar acompanyats d'un resum de cinc o sis línies i de cinc paraules clau que es publicaran en català i en anglès.

Contacte: Els autors faran constar l'adreça postal, l'adreça electrònica i telèfon de contacte.

Avaluació i Acceptació dels treballs: La direcció i el Consell de Redacció valorarà els articles i podrà acceptar-los tot formulant millores i rectificacions, o rebutjar-los. El Consell de Redacció podrà sol·licitar la revisió d'articles a assessors externs especialitzats. El Consell de Redacció de la revista no es fa responsable del contingut dels articles publicats. Per motius d'estil i de redacció, es poden produir modificacions de text o d'imatges, amb el consentiment dels autors/es. Un cop rebuts i acceptats els treballs, la Redacció de *Plaça Vella* entén que l'autor/a/s n'autoritzen la reproducció, la distribució i la comunicació pública com a article de la revista, tant en versió impresa com amb mitjans electrònics i a través de la web del Centre d'Estudis de Castellar del Vallès - Arxiu d'Història o de les seves xarxes socials i de difusió en mitjans locals, generals i especialitzats, sense limitació territorial ni temporal.

Citacions bibliogràfiques: Les referències bibliogràfiques que apareguin en l'apartat de Bibliografia o Notes seran les citades en el text. La llista de bibliografia s'estructurarà per ordre alfabètic d'autors i, per a un mateix autor, per ordre cronològic de publicació.

Als articles en què la relació de bibliografia aparegui inclosa dins l'apartat de Notes, s'ordenarà segons l'ordre d'aparició al text d'aquestes notes.

Les referències bibliogràfiques tant de l'apartat de Bibliografia com del de Notes seguiran el model següent:

-Articles: Cognom de l'autor/a en majúscula, inicials, «Títol de l'article», *Títol de la revista*, volum (número), data i any de publicació: pàgines.

-Llibres: Cognom de l'autor/a en majúscula, inicials., *Títol del llibre*, Editorial, Lloc d'edició: any de publicació.

-Consultes d'internet/recursos en línia: Cognom de l'autor/a en majúscula, inicials., «Títol de l'article», *Títol de la revista*, volum (número), any de publicació, <adreça HTML> (consulta: data d'accés).

CONDICIONS D'ÚS

La publicació d'articles a la revista *Plaça Vella* no dóna dret a cap remuneració. L'autor o autors que ho sol·licitin rebran gratuïtament tres exemplars de *Plaça Vella* on apareguin els seus articles publicats.

Propietat Intel·lectual: L'autor/a ha de ser el titular legítim dels drets d'explotació, incloent les imatges, les taules, els gràfics i altres materials que complementin el text, amb independència de si n'és l'autor o autora.

Avís de drets d'autor/a: L'autor/a que publica en aquesta revista està d'acord amb els termes següents:

L'autor/a conserva els drets d'autoria i atorga a la revista el dret de primera publicació de l'obra.

Els textos es difondran amb la llicència de Reconeixement de Creative Commons, la qual permet compartir l'obra amb tercers, sempre que en reconeixin l'autoria, la publicació inicial en aquesta revista i les condicions de la llicència.

Declaració de privacitat: Les adreces electròniques i els noms introduïts en aquesta publicació s'utilitzaran exclusivament per als propòsits declarats per *Plaça Vella* i no s'utilitzaran amb cap altra finalitat ni es posaran a disposició de tercers.

Títols publicats

1. Els anys i l'obra de Joan Arús (segona edició).
2. La biografia del general Boadella - Mn. Jaume Rafanell, poeta - «Tristes», de Txèkhov.
3. L'escut i la bandera de Castellar - Quatre llibres de quatre castellarencs (Miquel Desclot, Domènec Luque, Jaume Rafanell i Alfons Gubern).
4. La biografia de Mn. Joan Abarcat - La poesia de Miquel Martí i Pol - El centenari del naixement de Pablo Picasso.
5. Breu història de Sant Feliu del Racó.
6. Nomenclàtor dels carrers de Castellar.
7. Homenatge al Dr. Antoni Vergés i Mirassó, Prev. (1832-1874), en el 150è. aniversari del seu naixement - Marià Ventura i Sarnau, un poeta castellarenc - Comentari dels llibres.
8. En el 75è aniversari de la publicació de la primera revista castellarenca *Laletània* (1980) - Dos avantguardistes catalans fan 90 anys: J. V. Foix i Joan Miró - La poesia de Jacques Prévert - Domènec Luque: l'home, el poeta.
9. En el 50è aniversari de *La Farga*, setmanari castellarenc (1933-1983). Breu història de Castellar durant la II República (segona edició).
10. SEAC (1953-1983): Trenta anys d'excursionisme a Castellar.
11. Relat de Francesc Comellas, un castellarenc supervivent del camp d'extermini nazi de Mauthausen - *Juvenília*, de Miquel Desclot - Esbós històric de les idees paleoantropològiques.
12. La vida social a Castellar durant la II República - In memòriam Agustí Bartra - *Fruits de tardor*, sonets de Josep Serrat.
13. La masia de can Casamada.
14. Ball de Gitanes a Castellar.
15. Centenari de l'Església Parroquial de Sant Esteve.
16. La masia de can Torrella - *Llibres castellarencs del 1985*.
17. 75 anys de futbol a la història de Castellar.
18. El Castell de Castellar l'any 1388.
19. Moviment de Colònies i Esplai a Castellar.
20. Inventari arqueològic del terme de Castellar.
21. In memòriam Antoni Parramon i Tubau (1901-1986).
22. El pessebrisme a Castellar del Vallès.

23. Els pares caputxins castellarencs - Jaume Estebanell i Rovira - El pare Pasqual de Castellar.
24. Un estudi del municipi de Castellar del Vallès a través del contingut del Reial Cadastre de Castellar. 1716.
25. L'assentament ibèric de la Malesa - La bruixeria i les bruixes de Castellar - Transcripció del procés de les bruixes de Castellar - Els Meca a Sabadell - Ressenya de llibres locals.
26. «La condició treballadora a Castellar a finals del segle XIX (1884-1893)», per Sílvia Sáiz i Calvó - «El molí paperer de Fontscalents», per Joan Blanquer i Panadès - «El retaule gòtic de Castellar del Vallès. Sant Esteve i els jueus», per Rosa Alcoy.
27. Esbart Teatral.
28. «Aportació castellarenca a l'arqueologia del Vallès: les destrals polides», per Magda Fernández - «Estudi d'una sepultura alto-medieval de Cadafalc», per Ester Planas - «Notes sobre un document de Ramon de Montcada i Arnau i Bernat de Clasquerí», per Blanca Garí - «El règim senyorial a Castellar durant l'Època Moderna», per Gemma Perich i Vidal - «Els castellarencs que varen anar *a fer les Amèriques*», per Francesca Sallès - «Cant coral a Castellar», per Francesca Sallès i Verdaguier - «La continuïtat dels censos senyorials a Castellar del Vallès», per Gemma Perich - «Ressenya de llibres»: *Inventari d'esglésies. Vallès Occidental*, per Joan Pinyot i Garròs; *La aventura de una ciudad industrial*, per Sílvia Sáiz i Calvó; *Els primers agricultors del Neolític a Caldes de Montbui, Palau de Plegamans i Santa Perpètua de Mogoda*, per Magda Fernández Vela.
29. El Jutjat de Pau a Castellar del Vallès.
30. Breu història dels Bombers a Castellar del Vallès.
31. Breviari poètic de Joan Arús.
32. «Introducció a la geomorfologia estructural del terme municipal de Castellar del Vallès», per Pascual Izquierdo Egea - «Canvis de nom i maridatge a les masies de Castellar als segles XV i XVI», per Esteve Canyameres i Ramoneda - «Una sitja alto-medieval a Castellar Vell (Castellar del Vallès)», per Joan-Manel Coll i Riera, Josep-Anton Molina i Vallmitjana, Jordi Roig i Buxó i Ester Planas i Bort - «Llibres: *Soroll de fons*, de Gisela Pou», per Jordi Comasòlives i Tantiñà.
33. «Els pastors cantaires de Betlem», de mossèn Joan Abarcat i Bosch.
34. 35 anys del C. P. Castellar.
35. «Vells noms als voltants de Castellar Vell», per Joan Alsina Giralt - «Els manuscrits de les esglésies de Castellar del Vallès», per Maria Dolors Moreno i Albareda - «Les grutes de Castellar», per Esteve Prat Paz i Enric Puig Giralt.

36. «Tres pintures murals del segle XVII», per Esteve Prat Paz - «Apunts per a un millor coneixement del catalanisme a Castellar del Vallès abans de la guerra civil», per Jordi Comasòlives Tantiñà, Gemma Perich Vidal i Joan Blanquer Panadès - «Castellar en l'obra literària de Ferran Canyameres».
37. «El trencaclosques no resolt sobre l'Església de Sant Iscle i els orígens de Castellar», per Esteve Prat Paz - «Algunes notícies de la casa de Sant Martí, a Castellar del Vallès», per Joan Alsinà Giralt.
38. Inventari de l'Arxiu del Castell de Castellar.
39. Cent anys de l'edifici de les escoles del Patronat Tolrà.
40. «Joan Tordera i Circuns (in memòriam)», per Joan Pinyot - «El riu Ripoll i la industrialització del tèxtil en el segle XIX», per Josep Maria Benaul - «Un oblit lamentable», per Joan Blanquer - «Procés de restauració del quadre de Sant Pau de l'Església de Sant Esteve, de Castellar», per M. del Mar Hernández i Marta Llobet.
41. «L'assentament alto-medieval de Castellar Vell (Castellar del Vallès, Vallès Occidental): Resultats de la intervenció arqueològica a les sitges i el fossat», per Jordi Roig, Josep-A. Molina i Joan-Manuel Coll - «Comiat a l'Antònia Buixadé», per Albert Antonell - «En el traspàs del soci en Xavier Caba i Company», per Esteve Prat - «Presentació del llibre *imatges i records de Castellar*».
42. «Breu estudi iconogràfic de Sant Esteve de Castellar», per Daniel Escofet, Alberto García, Òscar Lomas, Miquel Àngel Pich i Magda Fernández, alumnes de Religió de tercer d'ESO de l'IES de Castellar - «Els dominis de Sant Llorenç del Munt al terme de Castellar: Illa Pedrosa, Cabrafic, Canyelles i Miralles», per Pere Puig - «Una trista però necessària memòria», per Joan Blanquer.
43. Els acordionistes i la tradició de l'acordiò a Castellar del Vallès, per Jordi Comasòlives.
44. Cent anys de publicitat a Castellar.
45. Pergamins de can Juliana, per un grup d'estudiants de la UAB.
46. Castellar, més d'un segle de símbols i distintius. Segells - Escuts - Emblemes - Logotips per Jordi Garròs i Sampere.
47. Pintures murals de Can Quer Vell a Castellar del Vallès.
48. Marquesat de Sant Esteve de Castellar.
49. 25 anys del Club Atlètic Castellar.
50. L'aigua a Castellar del Vallès. Una història a través de la hidràulica.
51. Visió històrica dels Juliana a través de la documentació escrita: 1500-1700.
52. El paper moneda català.
53. P. Joan Borrell i Datzira (1867-1943) - El pergamí de l'Ajunta-

- ment - Aproximació històrica a la portada d'aigües de Turell.
54. El Llibre de la Universitat de Castellar, 1687 - 1721.
 55. El *Club 8*: una extraordinària iniciativa 1950-1952 - Important cessió de documentació gràfica castellarenca - Francesca Sallés Verdaguer (in memoriam)
 56. Can Pèlags-Estudi arquitectònic - Can Pèlags-Ressenya històrica - De Castellar del Vallès als camps de concentració nazis. El cas d'Enric Comellas i Tàpias i d'altres quatre castellarencs.
 57. Dels orígens de l'aprofitament de l'aigua a Castellar del Vallès fins als nostres dies: un viatge a través de la història de la Comunitat de Regants de les aigües del torrent de Canyelles - J. Vives i Borrell (Castellar del Vallès 1884-1960) Un escriptor compromès - Com Sant Esteve de Castellar esdevingué poble de carrer a finals del XVIII - *Los Hidalgos del Vallés* i les primeres orquestres castellarenques.
 58. Els orígens familiars de Francesc d'Ametller i Perer de les Planes: El Mas Ametller de Castellar del Vallès (segles XIV-XVII) - Masia de ca n'Ametller de Castellar del Vallès. Arquitectura i evolució - Catalogació de l'epistolari del fons privat de Joan Arús i Colomer - Les sis generacions de la fusteria-ebenisteria del «fuster de Sant Feliu» (1785-1988).
 59. Ponències llegides el 7 d'octubre de 2017 a l'acte de commemoració dels Jocs Florals clandestins i d'homenatge a Prudenci Bertrana celebrats a Castellar del Vallès l'any 1967 - Els escenaris castellarencs de Joan Oliver - 400 anys del procés de bruixeria al Vallès: una aproximació històrica al cas de tres dones castellarenques condemnades.
 60. Elio Ziglioli: un italià a la guerrilla anarquista. Història d'un retorn - Les Arenes: Comunicacions llegides a les Jornades Europees del Patrimoni 2018 - Presentació de la Secció d'Art del Centre d'Estudis de Castellar.
 61. Cal Juliana de les Fàbregues: apreciació genealògica - Estudi del creixement urbà de Castellar del Vallès en terres dels Juliana de les Fàbregues (s. XVII-XX) - Els tresorets amagats de cal Juliana de les Fàbregues: un episodi de la guerra de Successió a Castellar del Vallès (1714) - La lluita per la salvaguarda del patrimoni de Castellar del Vallès: 1936 - L'esclat de la Guerra Civil, la retirada i els maquis a Castellar del Vallès i a Matadepera: quatre relats memorístics de Pere Soldevila Sala i la seva filla Maria Soldevila Saladich.